

NIETZSCHE VE EĞİTİM

Sebahattin ÇEVİKBAŞ*

ÖZET

İnsan, içinde yaşadığı toplumun kültür hedefleri doğrultusunda, eğitim kurumlarında yetiştirilir. Her dönemin, bireylerini yetiştirmek için geliştirdiği eğitim araçları vardır. Hem eğitimin hem de eğitim kurumlarının başarısı, kültüre bağlılıklarına bağlıdır. Bu yazıda, Nietzsche'nin "Eğitim Kurumlarımızın Geleceği Üzerine" konferanslarından hareketle, eğitime ilişkin görüşleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: *eğitim, kültür, eğitim hedefleri, eğitim kurumları, klasik lise, dil öğrenimi, klasik üniversite, akademik özgürlük, eğitimin geleceği.*

ABSTRACT

Humanbeing is educated in the educational institutions towards the aims of culture of society in which lives. There are the instruments of education improved to educate individuals. The achievement of both education and educational institutions is connected to their relations with culture. In this paper is to be surveyed the views of his educatin on the basis of Nietzsche's lectures called "On the Future of Our Constitutions of Education."

Key Words: *education, culture, the aims of education, the institutions of education, Gymnasium, the learning of language, classical (works), university, academic freedom, the future of education.*

* Yrd.Doç.Dr., Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Erzurum. E-Mail: cevikbas@atauni.edu.tr

Eğitim, insanın yetiştiği kültür içinde istenilen ve umulan biçimde yetiştirilmesi olarak tanımlanabilir. Bu “yetiştirme,” genel olarak yaşamın her alanında, her deneyimde, özel olarak da “öğretim kurumları”nda gerçekleştirilir. Eğitim, öğretim kurumları aracılığı ile, insanlara, en genel anlamda, “iyi insan (?)” ve “iyi vatandaş (?)” olma bilincinin kazandırılması olarak da görülebilir. Bu nedenle, bir toplumun refahı ve mutluluğu, daha da önemlisi “geleceğe umutla bakabilmesinin” tek yolu eğitim gibi görünüyor. Bu durum, insanlık tarihinde, toplumların ve “kültürlerin” eğitime verdikleri önem ve değeri hatırlamakla daha iyi anlaşılabilir. Bir toplumun refahı ve mutluluğunun kendisine bağlı kılındığı eğitim, dünden bu güne bütün toplumların, yönetim biçimlerinin önemseydiği bir mesele olmuştur.

Her toplum, dolayısıyla her yönetim biçimi bireylerinin, kendi istediği biçimde yetiştirilmesini ister. Bu türden eğitimin temel gereksinimi “kültür”dür. Kültür temelli olmayan eğitim-öğretimin kalifiye eleman yetiştirilmesinin ötesinde topluma bir katkı sağlaması beklenmemelidir.

Günümüzde, toplumun bireylerinin yaygın olarak değil de, özel olarak belli programlar ve kurallara bağlı olarak yetiştirildiği “öğretim kurumları,” bireylerin yaygın olarak yetiştirildiği, yönlendirildiği eğitimden daha önemlidir. Günümüz toplumlarının kültürel ve sosyal yapılanmaları gereğince, bireylerin “eşitlik” adına eşitsizlenmesi, eğitim de dahil hemen her alanda kendini göstermektedir. Çağımız insanı, kendini en temel sosyal kurum olan aileden bile soyutlamış durumdadır. Bu genel bir eğitim yerine, eğitime göre özel olan öğretimin önünü açmaktadır. Elbette, olabildiğince geniş bir katılımın sağlanmasıyla, öğretim kurumlarının farklılaştırılmasıyla öğretim de genelleştirilebilir, ama bu genelleştirme bile genel olarak kültürel eğitimin genişliğine ulaşamaz. İşte bu nedenle, her toplum kendi öğretim kurumlarını, “milli eğitim”lerini ciddiye almak, kendi gerçeklerine göre planlamak, yapılandırmak ve işletmek zorundadır; başka bir ifadeyle eğitim üzerine kafa yoran herkes, kendi ilköğretiminin, ortaöğretiminin ve üniversite öğretiminin geleceği ile ilgilenmelidir.

Bu yazı, Friedrich Nietzsche'nin "kültür" ve "öğretim kurumları" çerçevesinde, "Eğitim Kurumlarımızın Geleceği Üzerine" başlıklı konferanslarında, o dönemdeki Alman eğitimi adına yaptığı değerlendirmelerini somutlaştırmayı, ulaşılan sonuçlar açısından "kendi öğretim kurumlarımızın" genel bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamaktadır.

Ortak nitelikleri açısından "tembellik" ile, daha doğrusu "korku içinde olmak ve geleneklerin ve fikirlerin arkasına gizlenmek" ile karakterize edilen insan, dünyada bir kez yaşar ve her insan sadece kendisidir. Bu yüzden insan her şeyden önce yaşamasını öğrenmelidir. (Nietzsche, 1994, s. 176). Eğitim, insanın "kendisi olması" yönünde bir çağrıdır: "kendin ol! Şu anda sen yaptıklarının, düşündüklerinin, istediklerinin hiç birisi değilsin." (Nietzsche, 2003, (SE) s. 9-10). Olabildiğince karanlık ve gizli bir varlık olan insan, nasıl kendisi olacak, kendisini nasıl bulacak ve tanıyacaktır? Bu sorunun cevabı "kültür ve eğitimle" olacaktır. Genç birisinin eğitiminde kültürden daha faydalı olabilecek bir bilgi yoktur. (Nietzsche, 1994, s. 179).

İnsan, "acı" çekerek kendisi olur. Bu Nietzsche'nin Maister Eckhart'ı ve Schopenhauer'ı gerçek bir "eğitimci olarak" kabul etmesinden hareketle kolayca çıkarılabileceğimiz bir sonuçtur:

Nietzsche, Echart'ın "seni mükemmelliğe en hızlı biçimde taşıyacak şey acı çekmedir" ifadesine göndermede bulunarak, yaşamlarına böyle bir yönelim vermiş olan insanların, Schopenhauercı bir insan örneği olarak, "çağa aykırı," ama gerçek insanı örneklendirdiklerine inanır. (Nietzsche, 2003, (SE) s. 43).

... Goethe kendisindeki insanoğlunun karşı karşıya olduğu tehlikelerin ve onun zayıflıklarının farkındaydı ve Jarno'nun Wilhelm Maister'e söylediği sözlerde bunu ima eder: "canın sikkın ve kötüsün, bu iyi ve yerinde bir durum; ama eğer bir kerecik olsa bile gerçekten kızabilseydin, çok daha iyi olurdu."

Bu nedenle, ... hepimizin bir kerecik bile olsa kızması gerek. Schopenhauer'daki insanoğlu imgesi bunu yapmamız doğrultusunda bizi cesaretlendirmeli. Schopenhauercı insanoğlu dürüstlüğe içkin olan acı çekmeyi gönüllü olarak üstlenir. (Nietzsche, 2003, (SE) s. 42).

Bu acı çekme, Nietzsche'ye göre "kişinin bireysel iradesini bastırmasına ve onun amacı yaşamın gerçek anlamına ulaşmak olan özündeki o köklü devrimin ve ters dönmenin yolunu hazırlamaya hizmet eder." (Nietzsche, 2003, (SE) s. 42).

Nietzsche'ye göre eğitim, "daha çok bir kurtuluş, bitkilerin nazik filizlerine zarar veren tüm zararlı otların, zararlı böceklerin molozların ortadan kaldırılması aydınlığın ve sıcaklığın yayıldığı parlaklık, gece yağmurunun sevgi dolu acelesidir; ... doğaya öykünme ve ona tapmadır; ... doğanın mükemmelleşmesidir. (Nietzsche, 2003, (SE) s. 13). Eğitimin, insanın kendisi olmasına yardımcı olması, yaşama canlılık kazandırması gerekir. Nietzsche, "zindelik kazandırmayan eğitimin," ve "eylemin eşlik etmediği bilgi"nin gereksiz bir fazlalık ve lüks olduğunu ifade eder. (Nietzsche, 1994, s. 57; Ansell-Pearson, 1998, s. 96). Eğitim, bir tür "iyileştirme sanatına" benzetilebilir ve bu yönüyle kendisinde "mucizevi" bir yön aranır. Çünkü verimli ve büyük insanlar, eğitimin bu mucizevi yönüyle "en büyük düzensizlikten, hedeflerin karışıklığından ve koşulların elverişsizliğinden" çekip alınmıştır. Ama modern eğitim artık eğitimin mucizevi yönüne inanmıyor: aynı koşullarda bir çok insan sürekli yok oluyor, ama kurtulan "tek bir birey," bu kötü koşullara doğuştan gelen tükenmeyen güç sayesinde katlandığı ve bu gücü eğitip arttırdığı için daha güçlü oluyor. Mucizeye inanmayan bir eğitim, der Nietzsche, "... üç şeye dikkat edecektir: ne kadar gücün kalıtımla alındığına; daha yeni güçlerin neyle yaratılabileceğine; ve bireyin, kendisini huzursuz etmesine ve kendi biricikliğini yok etmesine izin vermeden kültürün son derece çeşitli taleplerine nasıl uyum sağlayabileceğine." (Nietzsche, 2003, (İPİ) s. 204).

Nietzsche'ye göre, eğitimci kurtarıcıdır. (Nietzsche, 2003, (SE) s. 13). Eğitimin tek bir bireyde yerine getirmesi gereken görev, "onu artık

yolundan saptırılmayacak kadar sağlam ve güvenli bir biçimde ayakta tutmaktır.” Ama daha sonra eğitimcinin onda yaralar açması ya da yazgının onda açtığı yaralardan yararlanması gerekir, bireye yeni ve soylu bir şey ancak böyle bir yolla aşılabilir. (Nietzsche, 2003, (İPİ) s. 190-910). Eğitime duyulan ilginin büyük bir güç kazanabilmesi, sadece tanrıya ve onun şefkatine duyulan inançtan vazgeçildiğinde mümkündür. (Nietzsche, 2003, (İPİ) s. 204).

Nietzsche'ye göre modern toplumdaki hastalıkların çözümü için, “eğitimde bir devrim” gerçekleştirmesi kaçınılmazdır. Yaşamımızın en önemli ve verimli dönemlerini geçirdiğimiz, eğitim-öğretim ve eğitim öğretimin verildiği öğretim kurumları üzerinde düşünmek geleceği kazanmak ya da kurtarmak açısından her zaman canlı tutulmalı, ciddiye alınmalıdır. Tercih edilen eğitim öğretim modelleri her zaman şöyle bir soruyla sorgulanmalıdır: bunun sizi nereye götürdüğünü, bu hazır yolun sizi nereye çektiğini biliyor musunuz? (Nietzsche, 2003, s. 65). Ancak, Nietzsche, eğitim üzerine düşünecek olanların bir konuda dikkatlerini çekerek: “büyük devletlerde eğitim sistemi her zaman olsa olsa vasat olacaktır.” Nietzsche'ye göre, bu durum, “büyük mutfaklarda en iyi durumda vasat yemekler pişirilmesiyle aynı nedenden” kaynaklanır. (Nietzsche, 2003, (İPİ) s. 305).

Hiçbir eğitim kurumunun, içinde doğup geliştiği toplumla olan bağları tesadüfi değildir. Yine her eğitim kurumunun gerçekleştirmeye çalıştığı bir amacı, ulaşmaya çalıştığı bir ideali vardır. Nietzsche'ye göre, eğitim kurumları üzerinde yapılacak değerlendirmelerde, bu amaca ve ülkeye ne kadar ulaşabildikleri üzerinde durulmalı ve hiçbir zaman gurur ve kibir kaynağı yapılmamalıdır. (Nietzsche, 2003, s. 8).

Bizimle bağları tesadüfi olmayan, bizi toplumun geçmişine bağlayan “önemli kültür hareketlerinin canlı anıtları olan ‘ata yadigarı’ öğretim kurumlarında ‘çağdaşlaştırmak’ adına yapılan değişiklikler” der Nietzsche “... büyük oranda, bunların kuruluşlarındaki en eski yüce eğilimlerden yalnızca çarpıtılmış çizgiler ve uzaklaşmalardır.” (Nietzsche, 2003, s. 8).

Şimdilerde en çok istedikleri ‘modern’ ve ‘çağdaş’ olmak olan düşünüş ve yaşama biçimlerinin eğitim ve öğretimin temelindeki ruhun yenilenmesi, tazelenmesi ve canlandırılması gerekir; bu ruhtan yeni düşünüş ve yaşama biçimleri, yeni eğitim-öğretim modelleri doğacaktır. Burada eski ile yeni bir arada bulunur, yeni olanlar, eskilerin işlevlerini yerine getirebiliyorlarsa, eski öğelerin yerini alırlar.

Nietzsche’nin dikkat çektiği ikinci husus, hiç kimsenin gizleyemeyeceği, modern eğitim yöntemlerimizin pek çok şartının ‘doğaya aykırı’ olduğudur. Nietzsche’ye göre, çağımızın en korkunç zaafı, bu doğaya aykırı eğitim yöntemleriyle ilgilidir. (Nietzsche, 2003, s. 9).

Nietzsche’ye göre, içinde hulumulan çağda [19. yy’ın son yarısı], tamamen farklı temeller üzerine kurulmuş olan öğretim kurumlarımıza egemen olan, etkileri bakımından aynı derecede yıkıcı, sonuçları bakımından birlikte ilerleyen iki karşıt eğilim vardır. Bu eğilimlerden birisi, kültürün her geçen gün daha geniş çevrelere taşınmasını isteyen, ‘öğretimi olabildiğince genişletmek’ hırısı; diğeri de, öğretimden en yüce, muhteşem iddialarından vazgeçip başka bir yaşam biçimine, yani devlet biçimine hizmet ederek boyun eğmesini isteyen ‘öğretimi olabildiğince daraltmak’ hırısıdır. Eğer gelecekte başarılı olunmazsa, kendi gerçeklerinden hareketle bir yenileşme sağlanmazsa eğitimi aşırı derecede genişletme ve daraltma eğilimleri arasında çaresiz kalırız. Nietzsche’nin bu iki eğilime karşı önerdiği model, sırasıyla, birincisine karşı “eğitimin daraltılması ve yoğunlaştırılması” güdüsü, ikinci eğilime karşı “onun güçlendirilmesi ve kendine yeter olması” güdüsüdür. Bu, aynı zamanda doğaya da uygundur. Eğer içinde yaşanılan toplumda ‘uyduruk bir kültür yaratılmak’ istenmiyorsa, bu iki güdü yerli yerinde ve dengeli kullanılmalıdır. (Nietzsche, 2003, s. 10).

Nietzsche, eğitim üzerine olan düşüncelerini ortaya koymadan önce, okuyucudan üç şey ister: sakın olup acele acele okumamak; ikide bir kendi kültürünü araya sokmamak; ve nihayet bu değerlendirmeler sonunda tabelalar beklememek. Buna rağmen, Nietzsche, gelecekte, tamamen yenilenmiş ve arındırılmış kültürün hizmetinde ve ortak çalışma içinde olan

insanların, yeni kültüre giden eğitimin yasa koyucuları olacağını düşünür. Ama Nietzsche'ye göre, eğitimin yasalarının belirlenmesi durumunda, en azından öğretim kurumlarının yeniden yapılanması kaçınılmazdır. Bu yapılanmalarla, eski tabelalar ve programlar, gelecek kuşakların gözüne 'sabanla tarım devrinin kalıntıları' gibi görünecektir. Nietzsche, eğitimin geleceği üzerine düşünmenin kültürün geleceği üzerine düşünmek olduğu kanaatindedir. (Nietzsche, 2003, s. 10-13).

Eğitim sorunu, ciddi ve önemli, bir o kadar da şaşırtıcıdır. Özel olarak bizim için olmasa da 'bize' ait olan bir sorundur. Bu nedenle, bu konuda bir şeyler öğreteceğini söyleyen herkes dikkat çeker. Nietzsche, rastlantısal yaşam deneyimim dediği bir anlatıyla eğitim sorunlarına ve eğitim kurumlarının geleceğine ilişkin değerlendirmelerde bulunur. Bu deneyimde, bir arkadaşıyla birlikte Nietzsche, bir filozof ve arkadaşıyla karşılaşır; Nietzsche'nin kulak misafiri olduğu, filozof ve arkadaşı arasındaki konuşma, aslında "eğitim ve eğitim kurumları" üzerine olan bir konuşmadır. Bu konuşmanın bir yerinde geçen ifadeden de anlaşılacağı gibi, filozof, düşünceleriyle Almanya'da hep canlılığını koruyan Maister Eckhart'dan başkası değildir. (Nietzsche, 2003, s. 66).

Nietzsche'ye göre, "düşünceye dalmak" ya da "felsefeye dalmak". aşağı yukarı "aydın insan olmayı nasıl başaracağımızı ciddi ciddi düşünmeye başlamak" olarak tanımlanabilir. (Nietzsche, 2003, s. 23). Filozof, eğitimin 'değiştirme' özelliğine vurgu yaparak arkadaşının değişmediğinden yakını. "Kültür derisi" soyulan insan saf 'irade' insanı ya da saf 'akıl' insanı olarak kalır. İnsanlara giydirilmiş 'kültür derisi' ile insanların yaşamında değişiklikler yapılabilir. Kültür konusundaki temel ilke, "... sayısız insanın görünürde kendisi için, ama aslında yalnızca pek az insana kültür uğraşı sağlamak amacıyla kültür için çalıştığı" (Nietzsche, 2003, s. 25) biçiminde belirlenebilir. Kişi kendisini bu az kişilerden biri olduğuna inanırsa bu ilkenin gerçek anlamı unutulur. Bu Nietzsche'ye göre, 'kültürlü' çağımızın "hiçbir şeye değmez işaretlerinden biridir." (Nietzsche, 2003, s. 26). Çağımız, kendi kültür çabalarından ve kültür sıkıntılarından kurtulmak için

dehanın haklarını demokratikleştiriyor. Çağımızda herkes, dehanın diktiği ağacın gölgesine oturmak istiyor; böylece de uzun ve dirençli bir mücadele sonunda ulaşılabilecek bir statüye “bir sıçrayışta” ulaşabileceği yanılgısına düşüyor. Bu zor ve uzun mücadele ancak bir “kültür münzevisi olmak”la ve “kendinden alarak herkes için yaşayabilmekle mümkündür, ama bu da, çağımızda eksik olan “koskoca bir zenginlik ister.” (Nietzsche, 2003, s. 26).

Eğitim ve öğretim sorunlarına ilişkin belirtiler, başka bir ifadeyle eğitim-öğretimdeki sorunların kaynağı, genel olarak öğretim kurumlarına egemen olan, bir birine karşıt, sonuçları açısından birleşen, etkileri bakımından aynı derecede yıkıcı olan iki eğilim vardır:

Biri, öğretimin elden geldiğince yaygınlaştırılıp genişletilmesi tepisi, öteki ise öğretimin kendisinin azaltılıp zayıflatılması tepisi. Öğretim, çeşitli nedenlerden dolayı en uzak çevrelere kadar taşınmalıdır; eğilimlerden birinin isteği bu. Öteki ise, öğretimin en yüce, en soylu ve en yüksek iddialarından vazgeçip kendini başka herhangi bir hayat biçimine, mesela devletin hizmetine vermesini bekliyor. (Nietzsche, 2003, s. 26-27).

Öğretimin elden geldiğince genişletilip yaygınlaştırılması çağrısının formülü aşağı yukarı şöyle bir şey: elden geldiğince çok bilgi ve kültür, elden geldiğince çok üretim ve ihtiyaç, elden geldiğince çok şans. Bu eğilimde, yarar, daha doğrusu kazanç, elden geldiğince para kazanmak, öğrenimin amacı olur. Bu, Nietzsche’ye göre, çağımızın milli ekonomi dogmalarına dahil edilebilecek bir eğilimdir. Bu eğilim bakış açısından kültür, “insanın kendisini çağının zirvesinde tutma becerisi” olarak tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle, en kolay para kazanılacak, toplumlar ve insanlar arasındaki ilişkinin sağlanacağı her türlü araca egemen olunacak bütün yolları bilmeye yarayan beceri. Bu nedenle bu türden bir öğretimin ödevi, elden geldiğince “geçerli” insan yetiştirmektir. Bu türden öğretimde her bir insanı tabiatın elverdiği ölçüde ‘geçerli’ olacak kadar desteklemek, herkesi anlayış ve bilgi ölçüsünden en büyük mutluluk ve kazanç ölçüsü elde edecek kadar yetiştirmek amaçlanır. Bu anlayışa göre “insanlığın dünya mutluluğunda gerekli bir hak iddiası var. Kültür bu nedenle gerekli, ama sırf

bu nedenle!” (Nietzsche, 2003, s. 27). Nietzsche’ye göre, eğitimin gerekli olmasının nedeni de insanın bu mutluluk hakkıdır: “İnsan, zorunlu olarak dünyevi mutluluk hakkına sahiptir ve eğitimin zorunlu olmasının nedeni- ama tek nedeni- işte budur!” (Nietzsche, (ES) 2003, s. 58). Filozof bu noktada, arkadaşının anlatmaya çalıştığı öğretimin yaygınlaştırılması eğiliminde büyük bir tehlike görür. Böyle bir anlayışta, geniş halk topluluğu, öğrenimi, insanlığın en büyük çoğunluğuna göre, pek az kimsenin dünya mutluluğu için sadece bir araç olarak görür. “Elden geldiğince genel kültür” kültürü bir hayli zayıflatmaktadır.

Nietzsche, öğretimin yaygınlaştırılması güdüsünün, milli ekonomi dogmasının dışında olan başka nedenlerinden de bahseder: dini baskıdan korkunun gittikçe yayılması ve bu baskının doğuracağı sonuçlarından ürkülmesi; bir devletin kendi varlığını devam ettirme isteği. Ama gerçekten, kitlenin en yaygın halk öğrenimi talebi olarak anlaşılacak olan bu “öğreniminin gelişmesi” denen olguyu, bunların hangisi başlattı; mal mülk edinme isteği mi, dini baskı mı, yoksul bir devletin varlığını devam ettirme isteği mi? (Nietzsche, 2003, s. 28). Hangisi olursa olsun ve sonuçları ne olursa olsun, bu taleplerin kültürü olabildiğince yaygınlaştırdığı, ve Nietzscheci bakış açısından zayıflattığı rahatlıkla söylenebilir.

Öğretimin yaygınlaştırılmasını talep eden görüş kadar ısrarlı bir başka görüş, “öğretimin daraltılması”nı savunanların görüşüdür. Nietzsche’ye göre bu talebin gerekçelerinden birisi, bilimin olağan üstü yaygınlık kazanması ve çok çeşitli dallara ayrılmasıdır. Bilim adamı, böyle bir anlayışa göre, kendi alanında uzman, ama başka alanlarda halkın seviyesindedir. Nietzsche’nin ifadesiyle, özel bir alanın uzmanı “iş belli bir vidayı ya da kulpu belli bir alet ya da makineye çevirmekten başka bir şey yapmayan, ama bu işte de inanılmaz bir ustalığa ulaşmış bir fabrika işçisine benzer.” (Nietzsche, 2003, s. 28-9). Nietzsche, bu yaklaşımı ‘Küçüğe bağlılık,’ ‘Kärner bağlılığı’ olarak adlandırır ve bu yaklaşımın insanları “hakiki kültürden uzaklaştırdığını,” ama buna rağmen ahlakî bir olgu olarak hayranlık duyulduğundan yakındır.

Nietzsche, “kültürlü denilince, bilgin kişinin anlaşıldığı dönem gerilerde kalmıştır” der; çünkü, ‘insanın bilimler uğruna sömürülmesi’ hemen her yerde ve herkeşçe kabul edilen bir durumdur. Bilimlerdeki iş bölümü, Nietzsche’ye göre, uygulamada dinlerin bilinçli olarak ulaşmak istedikleri hedefe ulaşmak istiyor: öğretimin daraltılması, hatta yok edilmedi hedefine. (Nietzsche, 2003, s. 29).

Nietzsche, eğitime ilişkin bu iki farklı talebin, çağımızda [20.yy] gazetecilikte el sıkıştığını, çağımızın tuhaf kültür niyetinin gazetede doruğa ulaştığını söylüyor. Burada, önemli bir uyarı, daha doğrusu bir hatırlatmada bulunuyor: öğretim kurumlarımızdaki bir öğretmen, öğrenciyi asıl kültür yurdu olarak, zor kavranan Helen dünyasına götürüyor, ama aynı öğrenci bir sonraki saatte bir gazeteye, bir çağ romanına, hatta uydurma bir kitaba uzanıyor. (Nietzsche, 2003, s. 29-30). Bu da bölünmüş bir bilinç olarak başarısızlığı, kimliksizliği körüklüyor.

Eğitim sorununda, eğitimle ilgilenen hiç kimsenin şikâyet etmeye hakkı yoktur. Bu bütün sorumluluk ve suçun eğitimcilerde olduğu anlamına mı geliyor? Kesinlikle hayır. Kendilerini, torunlarını düşünen herkes, okullardaki ve eğitim-öğretim alanındaki sorunların nerde olduğunu biliyor, ama hiçbir yerde “dürüstlük” olmadığını üzülenek seyrediyor; bu dürüstlük yokluğunun sebebi Nietzsche’ye göre “çağımızın pedagojik fikir yoksulluğunda yatar.” (Nietzsche, 2003, s. 32). Yapılması gereken sadece pedagoji literatürüne şöyle bir göz atmak; bu incelemede görülecektir ki, insanın eğitim açısından mahvedilcek hiçbir şeyi kalmamıştır. “Burada” der Nietzsche “felsefemiz şaşarak, korkutarak başlamamalıdır: insana bir şey vermeyen kimse, lütfen pedagoji derslerinden elini çeksin! Şimdiye kadar bunun tersi kuraldı; üretken ... (olanlar) kaçıp giderler ama soğukkanlı korkusuzlar ... öğretim tekniğine hoyratça el atarlardı.” (Nietzsche, 2003, s. 32). Durum çoktan beri imkânsız hale gelmiş olsa bile, şimdilerde zannediliyor ki, “pedagoji zanaatı hoyrat el gerektirir.” Bu eğitimin ve öğretim kurumlarının en ciddi hastalığıdır. Ama “dürüstlikle, iyi ve yeni fikirlerle o eski inatçı alışkanlıklar yumuşatılabilir mi?” başka bir ifadeyle

iyi ve yeni fikirlerle en ciddi pedagoji meseleleri çözülebilir mi? Nietzsche, bu sorunun cevabını, o dönemin öğretim kurumlarından biri olan “klasik lise”ye ilişkin değerlendirmeleriyle vermeye çalışır. Nietzsche’ye göre, her öğretim kurumu, klasik lise yoluyla ulaşılmak istenen kültür hedefleriyle boy ölçüşmek zorundadır. Klasik lise, harekete geçirici niteliğiyle üniversitenin bile kendi tekeline alamayacağı bir öneme sahiptir: onun kötü durumundan bütün öğretim kurumları olumsuz etkilenir; onun yenilenmesinden de bütün öğretim kurumları yenilenecektir. (Nietzsche, 2003, s. 33).

Nietzsche, bir yönüyle, yok edilmesi, bir başka yönüyle yenilenmesi, canlandırılması gereken “klasik lise ruhu”na ilişkin bu karşıtlığı neyin doğurduğunu inceler ve klasik lise deneyimi olan herkesin şikayetçi olduğu “Dil (Almanca) Dersi” üzerine düşünmeye çağırır:

Ne olması gerektiğini söyleyeyim sana önce. Şimdi herkes doğal olarak Almansını gazete Almansı çağında ne kadar olabilirse o kadar kötü yazıp o kadar kötü konuşuyordu: bu nedenle yeni yetişen oldukça seçkin yetenekli her genç, iyi heğenin ve sıkı bir dil disiplininin fanusuna sokulmalıdır: bu mümkün değilse, o zaman ben tez elden tekrar Latince konuşulmasını yeğlerim, çünkü böylesine berbat edilmiş ve ırzına geçilmiş bir dilden utanç duyuyorum. (Nietzsche, 2003, s. 33).

“Dilinizi ciddiye alın!” diye haykırır Nietzsche, ve bunu kutsal bir görev gibi algılamayan birinde “yüksek öğrenim ruhu”nun bile mevcut olamayacağını ifade eder. Çünkü sanatı ne kadar önemseyip önemsemediğiniz ve sanatla yakınlığınız, dili burada nasıl kullandığınızla yakından ilgilidir. Nietzsche, burada bir ortaöğretim kurumunun en önemli görevinin “... dil bakımından vahşileşmiş gençleri disiplin ve saygın bir sertlikle yola getirmek” olması gerektiğine vurgu yapar. Nietzsche’ye göre klasik lisenin ilk oluşumuna (Gymnasium) bakılırsa onun “kültür için değil, bilgi için eğittiği,” son zamanlarına bakılınca da “bilgi için değil, gazetecilik için eğittiği” kolaylıkla anlaşılabilir. (Nietzsche, 2003, s. 34). Eğitimde ana dil, öğrencilerin doğru iş yapmaları için öğrenmeleri zorunlu bir alan olup “kültür kurumları açısından” gereklidir.

Nietzsche'ye göre dil, ölü bir şey değil, canlı bir organizmadır. Dil öğretmenlerin, kendilerini dilin geçmişi kadar, şimdisi ve geleceğinden de sorumlu hissetmeleri gerekir. Bu da dil öğreniminde uygulamalı olduğu kadar, ana dilin ilmi üzerinde, yani dilin tarihi bir işlenişinin belgeleri üzerinde de durulmasını gerektirir. Dilin tarihsel açıdan incelenmesi demek olan bu “dil işleyişinin belgeleri” üzerinde durmakla, Nietzsche'ye göre kültür denen şey başlar. Gerçekte, bu dengeyi kurmak zor bir iştir; ama dilin geçmişi ve geleceğiyle yaşatılması, başka bir ifadeyle “kültür”ün aktarılması için, “klasikler”imizin doğru anlaşılması için gereklidir. Çünkü, her kültürün insanlarını hayata hazırlarken kullandıkları, örnek aldıkları bir klasiği vardır; örneğin Nietzsche'ye göre, Alman öğrenciler, Scheller'in *Margius Posa* ve *Max und Thekla* adlı eseriyle gülümsemeye alıştırılırlar. (Nietzsche, 2003, s. 35-36).

Nietzsche, gerekli olsa bile verilmiş biçimini eleştirdiği klasik lisenin dil öğretiminden ayrı bir uygulamasını daha eleştirir. Bu uygulama çoğu zaman klasik lise öğreniminin zirvesi olarak görülen ana dilde “ödev”dir. Bu ödevin, ne kadar önemli olduğu, Nietzsche'ye göre de ne kadar tehlikeli olduğu öğrencilerin koşuşturmalarından anlaşılabilir. Nietzsche'ye göre Almanca ödevi, bireye bir çağrıdır, “kendi farklılıklarının farkına varması” yönünde bir çağrıdır, ama bu yaşta bir öğrencinin kendi farklılıklarının ne kadar farkına varacağı üzerine iyice düşünülmelidir. Lise çağındaki (ortaöğretim) bir öğrencinin “hayatını ve kendi gelişimini anlatma konusu” pedagojik bir yanlılık olarak karşımıza çıkar. Nietzsche'ye göre bunun görülmesi için çok erken yaşlarda öğrencilere verilen bu “kişilik ödevinin” başlıklarına bir göz atmak yeterlidir. Bu pedagoji günahı, henüz olgunlaşmamış olan öğrencilerin bir çoğu için hayatları boyunca acı çecekleri düşünce üretimlerine (!) neden olmaktadır. Çünkü Nietzsche'ye göre “en düşündürücü problemlerden oluşmuş koca bir dünya” o ana kadar gelişmemiş, bilinçsiz olan gençlerin önüne açılır ve onun kararına bırakılır. Bu ödevlerden beklenen şey “orijinallik”tir, ama çok sonraları anlaşılacak olan herkesin edebiyata yatkın olmadığı gerçeği göz ardı edilir. (Nietzsche,

2003, s. 36-37). Oysa binlerce kişi arasından neredeyse bir kişinin edebiyatçı olduğu unutulmamalı. Her alanda olduğu gibi, bu alanda da “ciddi ve sıkı alışkanlıklar kazandırmak” biçimci kültürün üstün saydığı görevlerindedir. “Özgür kişilik denen şeyi her şeyden saygın görmek” der Nietzsche, “barbarlığın ta kendisinden başka bir şey olmamalı.” (Nietzsche, 2003, s. 38.). Nietzsche, (Alman) klasik liseleri, söz konusu vicdansız yazı gevezeliğinin sürdürülmesine önyak oldukları, ana diline zorunlu bir baş belası ya da ölü bir bedenmiş gibi gördükleri sürece hakiki kültür kurumları olarak değerlendirmez.

Ashında, dil örneğinden hareketle, klasik liselerden yayması istenen “klasik kültür” Nietzsche’ye göre yanlış anlaşılmaktadır. Çünkü, klasik liselerin müfredatı, gerçekte, klasik Helenist ve Romalı dünyayı örnek almıştır. Ancak, adından dolayı saldırıyı utandırıyor, saldırıyı ertelettiriyor. Klasik lise, her dönemde, kendini korumak için, kalkanına, kendi aralarında çelişkili olan, bir slogan yazmayı başarmıştır: “Klasik kültür,” “biçimsel kültür” ve “bilim için kültür.” Klasik liselerin bu sözde hedefleri bir araya getirilirse ortaya çıkacak olan şey Nietzsche’ye göre, en iyi ihtimalle bir “kültür çorbası”dır. (Nietzsche, 2003, s. 38-39). Kısaca klasik lise, “... hakiki kültürün ilk ve en yakın nesnesini, ana dili iskalamaktadır: ... bununla da gelecekteki her türlü kültür çabalarının verimli zeminini kaybetmektedir.” (Nietzsche, 2003, s. 39). Oysa, Nietzsche’ye göre, kültür dilin doğru yürüyüş tarzıyla başlar. (Nietzsche, 2003, s. 40). Klasik kültür denen her şeyin bir tek sağlıklı ve doğal kaynağı vardır: dilin kullanımında sanatlı, ciddi ve sıkı bir alışkanlık. (Nietzsche, 2003, s. 41).

Nietzsche’ye göre, amaçları açısından vazgeçilmez olan klasik lisenin günümüzdeki şanssızlığı ve aynı zamanda sırrı, bireylerini kültürün vatanına, gerçek kültür yurduna götürememeleridir. Bunun nedeni de, kılavuzları kör olmasına rağmen kendilerini gözü gören kişiler olarak göstermeleridir. Böyle kılavuzlar, “... konuşmayı, bağımsızca estetize etmeyi öğretecekleri; ... sanat eseri karşısında huşu duymaya, bağımsızca felsefe yapmaya yönlendirecekleri ve büyük düşüncülerini dinlemeye

zorlayacakları yerde,” sizleri, bağımsızca kekeleme yöntemiyle şımartır, böylece de antik kültürden uzaklaştırıp “günün uşağı” yaparlar. (Nietzsche, 2003, s. 43). Bu nedenle, çağımızda, “klasik kültür”ün eğitim araçlarımızla ortaya çıkarılmayacak bir kültür ideali olduğunun ve sadece iddialı bir yanılığı değeri taşıdığıının fark edilmesi üzüntü vericidir.

Nietzsche, çağımızdaki yüksek öğretim kurumlarının ve öğretmenlerin çokluğundan şikayet eder. Nietzsche’ye göre, ne kadar çok yetenekli olursa olsun bir toplumun yüksek öğretimin ihtiyaç duyduğu (kalitedeki) hocayı bu kadar sayıdaki yüksek öğretim kurumlarına yetiştirmesi mümkün değildir; aynı şey klasik lise öğretmenleri için de söz konusudur. Sonuç: bu kurumlara haddinden fazla yeteneksiz insanların girmesi ve böylece de sayısal üstünlükleri sayesinde bu kurumların ruhunu belirlemeye başlamalarıdır. Bu sayıca çoğalma, müthiş bir yanılıyla, sanki bir “kültür ihtiyacı”nın doyurulması gereksiniminin bir sonucuymuş gibi gösterilir. (Nietzsche, 2003, s. 50).

Nietzsche, “halk eğitimi”nden bahsedenlere uzun süreden beri şüpheyle bakmaya alıştığını söylüyor. Çünkü ona göre kitlenin eğitimi olamaz; aksine, büyük ve kalıcı eserler verecek insanların kültürü, eğitimi hedeflenmelidir. (Nietzsche, 2003, s. 51). Bu, Nietzsche’nin genel felsefe anlayışı açısından değerlendirildiğinde, “üstün insan”ların ortaya çıkarılması isteğinin bir sonucu olarak görülebilir.

Kültüre götüren ve götürmeyen eğitim biçimleri bir birine karıştırılmamalıdır: insan yaşamak ve yaşam mücadelesini sürdürmek için çok şey öğrenmek zorundadır, ama bireyin bu amaçla öğrendiği ve yaptığı her şeyin kültürle ilgisi olamaz. Nietzsche’ye göre kültürün alanı, daha yukarılarda, sadece zaruret, var olma mücadelesi ve ihtiyaçlar dünyasının yukarılarında bulunur. Çağımızdaki bütün çabalar, hatta sanat çabası bile, bir yaşam mücadelesini içerdiği için hakiki kültüre yaklaşamaz; hakiki kültür zavallı ve arzulu bireylerle kendini kirletmeye tenezzül etmez, onu araç olarak kullanan herkesten bilgece kurtulmayı bilir. Birisinin kazanç sağlamak ve derdini gidermek adına, kendine sattığını hissederse, ondan

sessizce ve alaycı adımlarla uzaklaşır. (Nietzsche, 2003, s. 62-63). Nietzsche, kendine kültür süsü verilen uygulamaların aldatıcılığına dikkat çeker:

... öyleyse dostlarım, bu kültürü, bu narin ayaklı, nazlı, göksel tanrıçayı, ne olursunuz o işe yarar, arada bir kendine “kültür” diyen ama zaruretin, ticaretin, yoksulluğun yalnızca entelektüel hizmetçisi olan kızla karıştırmayalım. (Nietzsche, 2003, s. 63).

Sonunda bir iş ya da bir geçim yolu vaat eden her eğitim, Nietzsche’ye göre hakiki kültüre götüren kültür değildir; böyle bir eğitim olsa olsa sadece yaşam mücadelesinde, insanın kendi benini kurtaracak ve koruyacak yola bir yönlendirmedir. İnsanların büyük çoğunluğu için bu yönlendirme büyük bir önem taşır. Ama çağımızda insanları hayat mücadelesine hazırlayıp güçlendiren kurumların, ciddi anlamda herhangi bir öğretim kurumu olarak düşünülmesi bir yanılgıdır. Ona göre bu kurumlar, “hayat gailisini aşmaya yarayan kurumlar” olarak görülmelidir. (Nietzsche, 2003, s. 63).

Nietzsche’ye göre, bir genci hakiki kültür yoluna sokmak için, onun tabiata karşı saf, güvenli ve doğrudan ilişkisini bozmaya kalkışmamak gerekir. Tabiatın çok yakınında ve onunla yüz yüze hüülemek, hakiki kültüre giden yolun izleğidir. Hakiki kültür yolunda her şey, orman, kaya, fırtına akbaba, her bir çiçek, kelebek çayır, bayır, onlara kendi dillerinde hitap etmelidir. Ama bu yolun yaşam mücadelesinde doğrudan hiçbir yararı yoktur. Bu nedenle, bu yolun dışında kalanlar erkenden başka bir hakikati öğrenmek zorunda kalırlar: yani tabiata nasıl egemen olunacağını. (Nietzsche, 2003, s. 64). Bitkilerin ve hayvanların fizyolojisi, jeoloji, anorganik kimya, kendisiyle ilgilenenleri tabiata bambaşka bir gözle bakmaya zorlarlar. Tabiatı incelemenin bu yeni yolu ile kaybolup giden şey, Nietzsche’ye göre, sadece “... şiirsel bir büyü değil, tabiatı hakiki ve biricik anlama yoludur.” Günümüzde bu hakiki anlama yolunun yerini “tabiatı kurnazca hesaplama ve hileyle el alma” almıştır. (Nietzsche, 2003, s. 64).

Nietzsche, klasik liselerin yerini almaya başlayan, insanın hesap yapmayı öğrendiği, iletişim dillerine hakim olduğu, coğrafyayı ciddiye aldığı ve hayret uyandırıcı tabiat bilimi bilgileriyle donatıldığı “liselere ve yüksek halk okullarına” saygılı olduğunu, hatta günümüzün orta halli normal liselerinde yetişmiş olanların o günkü klasik liselerde yetişenlerle, ama sadece o günkü klasik liselerde yetişenlerle denkliğine dikkat çeker. (Nietzsche, 2003, s. 64). Nietzsche, klasik lise ve “yeni liseler”in bu denklik ve eşit haklara sahip olmalarına rağmen, bir birlerinden hala ayrılabilmelerinin bir eksikliğe işaret ettiği kanaatinde. Eğitim kurumlarının özel bir çeşidi olan öğretim kurumları eksiktir. (Nietzsche, 2003, s. 64). Bu karşılaştırmadan sonra, Nietzsche, kendi adına ciddiye alınması gereken karşıtlığın, “Öğretim kurumları ile Hayat zarureti kurumları” arasındaki karşıtlık olduğuna vurgu yapar. (Nietzsche, 2003, s. 65).

Eğitim üzerine düşünmek ciddi bir iştir, ama klasik eğitim kurumları ve yeni kurumlar söz konusu olduğunda daha da ciddi bir iş. Klasik eğitim yolu, güç, dolambaçlı ve diktir; çok nadir olarak yol arkadaşları vardır. Yeni kurumların yolu, zamana yaranmak, sayısız faydalar sağlamak için uygundur ve o yolda bir çok yol arkadaşı bulunur. (Nietzsche, 2003, s. 73). Ama her şeye rağmen, her zaman için eskinin, klasik olanın kılavuzluğuna ihtiyaç duyar insan. Bu bir gelenektir; her yeni olan, bir geleneğe bağlanmalıdır. Bu gereklilik kendini en fazla eğitim öğretimde hissettirir. (Nietzsche, 2003, s. 75).

Şimdiki lise eğiliminden, başka bir ifadeyle, şimdiki lisenin hedeflerinden anlaşılması gereken nedir? Görünüşe göre bunlar, aşağı yukarı şu şekilde özetlenebilir: üniversiteye hazırlamak, bireyi bağımsız kılmayı denemek, hatta klasik lise adına yöneltilebilecek bütün eleştirileri karşılamak, kısacası öğrenciyi ileride nasıl yaşamak ve öğrenmek zorundaysa o yönde yaşamaya ve öğrenmeye alıştırmak. (Nietzsche, 2003, s. 81). Ama, yeni lise ve üniversitelerin kusuru tam da bu noktada başlıyor. Nietzsche’ye göre, bu bağımsızlaştırma, hüküm vermedeki özgürlük,

kesinlik ve pervasızlık ile bütün zamanların kültürleri uzaklaştırılıyor. Çünkü, öğretim kurumları, hiçbir zaman “bağımsızlık”larla bu kadar zenginleştirilmiş değildi; hiçbir kölelikten, tabii ki eğitim öğretim köleliğinden, bu kadar nefret edilmemişti. (Nietzsche, 2003, s: 81).

Bir öğretim kurumu olarak üniversiteye gelince; bir yabancı üniversite yapımızı tanımak isterse, öncelikle ve üstüne basa basa şunu sorar: sizde üniversiteli üniversiteye neyle bağlanır? Cevap, kulakla, dinlemeyle olacaktır. Sadece dinlemeyle mi? diye sorulduğunda, sadece dinlemeyle diye cevap verilir:

Üniversiteli dinler. Konuşurken, görürken, giderken, birlikteyken, sanatla uğraşırken, kısacası yaşarken bağımsızdır, yani öğretim kurumuna bağlı değildir. Dinlerken sık sık not alır. Bu anlar onu üniversiteye bağlayan göbek bağlarıdır. İşitmek istediği şeyi seçebilir, işittiklerine inanması gerekmez; işitmek istemediği zaman kulağını kapayabilir. Bunun adı akromatik öğretim metodudur.

Ama hoca dinleyen bu öğrencilere hitap eder. Düşündüğü ve yaptığı şeyler öğrencinin algılamasından muazzam bir uçuruma ayrılmıştır. Profesör çoğu zaman okuyarak konuşur. Genel olarak çok öğrencisi olsun ister, yokluğunda az sayıdaki öğrenciyle yetinir, ama kesinlikle tek kişiyle değil. ... akademik gerecin dış görünüşü: konuşan bir ağız ve bir çok kulak, yarısı kadar çok sayıda yazan el, üniversitenin harekete geçmiş eğitim makinesi budur. ... ayrıca bu ağzın sahibi, bir çok dinleyen kulaktan ayrılmıştır ve bağımsızdır: bu çift katlı bağımsızlık coşkusuyla “akademik özgürlük” olarak adlandırılır. Ayrıca bu özgürlüğü daha da yüceltmek adına konuşan kişi her şeyi söyler, dinleyenlerde istediğini işitir: ama her iki grubun da arkasında devlet ... bir müfettiş edasıyla durur. (Nietzsche, 2003, s: 82).

Nietzsche, gençlerin kendilerine eğiticilik yapacak kadar bilge ve yeterince kültürlü oldukları zamanı överek; temel niteliği yukarıdaki gibi belirlenen şimdiki üniversiteyi lise eğitiminin çözülmesi olarak görür. Klasik lise kültürünün üzerine inşa edilmiş üniversite eğreti kurulmuş ve

hortumların nefesine dayanıksızdır. Her türlü kültür, üç doğru ölçütle ölçülür: felsefe ihtiyacı, sanat sezgileri ve Grek ve Roma eskiçağı açısından. Bu kriterler açısından düşünüldüğünde, çağdaş/modern eğitim kurumları olarak liselerin ve üniversitelerin bulunduğu yer ve saygınlık çok açık olarak anlaşılacaktır.(Nietzsche, 2003, s. 83).

Klasik liselerin kültür hedefleri açısından düşünüldüğünde, şimdinin üniversiteleri felsefesiz ve sanatsız yaşamakta dolayısıyla da Grekler ve Romalılarla uğraşmaya da gereksinim duymamaktadırlar. (Nietzsche, 2003, s. 84-85). Kültürü doğru anlamının ölçütlerinden yoksun olan üniversitelerde, sahte bir kültür takip ediliyor, buradan da gazeteci ya da gazete yazarı olarak aydınlar ortaya çıkar. Nietzsche'ye göre, bu bir soysuzlaşma örneğidir; ve "soysuzlaşmış bir aydın ciddi bir meseledir." (Nietzsche, 2003, s. 86). Soysuzlaşmış bir kültür insanı, suça sürüklenmiş masumlar olarak görülmelidir: onlarda eksik olan, onların ihtiyaç duydukları şey, hedefler, ustalar, yöntemler, örnekler ve arkadaşlar verebilecek olan "hakiki bir eğitim kurumu"dur. (Nietzsche, 2003, s. 87).

Hakiki bir öğretimi kurumu köklerini çok derinlere salmak zorundadır. Nietzsche'ye göre, bir üniversite, sadece nefret duyarken bile "en asil oğullarını cesurca ve kararlı bir biçimde kucaklayıp 'bunları öldürmeden beni öldürmelisiniz' " diyebilecek bir ruha sahip olduğunda, o toplumun bir öğretim kurumu olur. Bu ruh, içten yenilenme ve en temiz ahlakî güçlerin harekete geçirilmesiyle mümkündür. Bu, üniversiteye kendi onuru adına sürekli haykırılmalıdır. (Nietzsche, 2003, s. 89).

Nietzsche'ye göre, üniversiteli "akademik özgürlük" alanında en az öğrenebildiği şeyi, muhtemelen daha açık olarak savaş meydanlarında öğrenmiştir: "büyük önderlere gerek duyulduğunu ve her türlü öğretimin itaat etmeyle başladığını." ... Alman kalmaya yemin etmiştir; Tacitus'u anlamayı öğrenmiş, Kant'ın kesin buyruğunu kavramıştır; .. felsefenin, sanatın hatta eski çağın kapıları açılmıştır önünde. (Nietzsche, 2003, s. 89). O sezgisi zengin üniversitelinin şanssızlığı, akademik özgürlüklerine rağmen, ihtiyaçları olan önderleri bulamayışlarıydı; öndersizdiler ve bu

yüzden de yok oldular. Çünkü, bütün kültür, akademik özgürlük diye övülen şeyin tersiyle “itaatle, hiyerarşi ile, disiplinle ve hizmetle başlar.” (Nietzsche, 2003, s. 90). Hakiki bir öğretim kurumu, bir toplumun kültüründe gelişi güzel, darmadağın bir vaziyette bulunan, ama icra edildiğinde tiksinti veren (toplumsal ya da kültürel) öğeleri derleyip toparlayacak bir önder etrafında bütünleşen bir organizasyona doğru çabalamalıdır. Bu önder ve organizasyon üniversitelere yabancı değildir. (Nietzsche, 2003, s. 91).

Nietzsche'nin değerlendirmeleri göz önüne alındığında, günümüz dünyasının, özellikle de Türkiye olarak bizim, eğitim anlayışımızda ciddi olarak eksiklikler olduğu ortadadır. Bunun nedeninin “insanların ait oldukları kültüre bağlanamamaları,” “ithal/ısmarlama kültürlerle insanları eğitmeye çalışmaları” olduğu, günümüz dünyasının kültürel yapılanması dikkate alındığında “ortak” bir eğitim modeli beklentilerinin bir sonucu olduğu söylenebilir. Günümüz dünyası siyasal ve ekonomik açıdan hızlı bir biçimde “global” bir yapılanmaya zorlanmaktadır. Bu zorlamayı en iyi hisseden toplumların, muhtemelen ilk sıralarında biz varız. Hemen hemen tüm kurumlarımızda ve “alışılabilir biçimlerimizde” olduğu gibi, eğitim ve öğretim kurumlarımızın yapılanmasında da bu zorlamayı ciddi olarak hissediyoruz. İçinde bulunduğumuz çağın siyasal ekonomik ve kültürel dengeleri göz önüne alındığında bu zorlamaların, dönüşümlerin yaşanması kaçınılmaz gibi görünüyor. Ama böyle bir zorlamaya ve dönüşüme direnebilecek, dünyada her toplumun “kendisi” olarak kalmasına ön ayak olabilecek, hatta “kendileri” olarak kalmak noktasında insanları ayartacak tek kurum eğitim ve öğretim kurumlarıdır. Çünkü bir toplumun, yaşama biçimi, kültürü ancak bu kurumlar aracılığı ile aktarılabilir. Bu kurumların “yenilemeye, dönüşüme, hatta Nietzsche'nin de belirttiği gibi çağdaşlaşmaya” feda edilmesi ciddi anlamda kültür, ve kimlik sorunlarının ortaya çıkmasına neden olacaktır. O zaman her toplumun eğitim kurumlarını “kendileri adına, kendileri olarak” ele almaları zorunludur. Çünkü, bu güne kadar, tüm dünya insanların aynı, ortak bir çerçevede eğitilmesi diye bir şey yoktur. Ulusların “milli eğitim”e duydukları gereksinim bu gerçeğe

işaret ediyor ve bu sonucumuzu meşrulaştırıyor gibidir. Eğitimin evrensel boyutunu göz ardı etmiyorum, ama eğitimin en alt düzeyden/birimden başlayarak, yerel işleyişlerinin dikkate alınması gerektiğinde ısrar ediyorum. Bunu yaparken de, her toplumun kendi gerçeklerinden hareket edilmesini öneriyorum. Başka bir ifadeyle, eğitim ve öğretimin değerlendirilmesinde, bir başkasının eğitim ve öğretimi göz önüne alınarak kibir ve aşağılamadan uzak durmamız gerektiği kanısındayım. Bir zamanların başarılarıyla övünmek, şimdilerin başarısızlığından utanç duymak yerine “eğitim-öğretim kurumlarımızın ne kadar Türkiyeli” olduklarını sormamız, hangi türden kültür hedeflerine yöneldiklerini çok açık olarak belirlemelidir.

Nietzsche'nin de belirttiği gibi insanlar dünyada sadece bir kez yaşarlar, ama çok ciddi ve çetin güçlüklerle yüzleşmek zorundadırlar. Bu güçlükler içinde mutlu olmak isterler. Bireyin kahramanca bir yaşamla ve acıyla kendini eğitmesi mümkün olsa bile, her insanın, tek başına bu güçlüklerin üstesinden gelmeleri imkânsızdır. Bu güçlüklerin, belirlenen güçlükler çerçevesinde çözümünde yardımcı olacak bir öndere, ve bunların topluca gerçekleştirileceği bir öğretim kurumu ibraya devardır. Bu açıdan bakılınca kendine özgü “kültür hedefleri açısından” “öğretim kurumlarımızın” ciddi anlamda tekrar gözden geçirilmesi gereği vardır.

Özetle, eğitim üzerine düşünen herkes, kendilerini bağlayabilecekleri sağlam bir kültüre, belirli bir kültür hedefine, kaynak olarak kullanabilecekleri klasikle ve klasikleri doğru anlayabilecek bir ana dile gereksinim duyarlar. Bunlar, Nietzsche'nin kendi kültürü, eğitimi ve eğitim kurumları adına yaptığı “öz eleştiriler” ve önemseydiği sorunlardır. Bunların kendimiz adına, kendi eğitim anlayışımız ve eğitim kurumlarımız adına, “Türk Millî Eğitimi”nin yeniden yapılandırılmasında dikkate alınması gerektiği kanaatindeyim. Nietzsche'nin eğitim ve öğretim kurumları çerçevesinde yaptığı değerlendirmelerin kendi kültürümüz ve eğitimimiz adına okunmasından çıkarabileceğimiz sonuç şudur: Eğitim, içinde yaşanılan toplumun kültürüne yabancılaşmamalı ve eğitim kurumları buna göre düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

NİETZSCHE, Friedrich; **Öğretim Kurumlarımızın Geleceği Üzerine**, çev. Gürsel Aytaç, Say Yayınları, İstanbul, 2003.

NİETZSCHE, Friedrich; **Eğitimci Olarak Schopenhauer [Çağa Aykırı Düşünceler III]**, çev. Cemal Atila, Say Yayınları, İstanbul, 2003. [Metin içinde (ES) olarak göndermede bulunulacak.]

NİETZSCHE, Friedrich; **Tarihin Yaşam İçin Yararı ve Zararı Üzerine**, çev. Nejat Bozkurt, *Tarih Üzerine* içinde, Say Yayınları, İstanbul, 1994.

NİETZSCHE, Friedrich; **İnsanca Pek İnsanca**, çev., Mustafa Tüzel, ithaki yayınları, İstanbul, 2003. [Metin içinde (İPİ) olarak göndermede bulunulacak.]

ANSELL-PEARSON, Keith; **Kusursuz Nihilist**, çev. Cem Saydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.